

ללמוד - ולקיים

הערות מעשיות להלכה - על סדר הדרף היומי

"וכאשר תקום מן הספר: תחפש באשר למדת, אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו" - אגרת הרמב"ן

סנהדרין דף קה - קח

ויקרא • ניסן תשפ"ה
גליון זה מיועד לעורר לב המעיין ולא לסמוך עליו למעשה

גליון רעב

דרף קה

דעת המשנה ברורה בזה

דעת המשנה ברורה (סי' פט ס"ק ה) שצריך לגמור תפילת שמונה עשרה בתוך שליש היום [ד' שעות של סוף זמן תפילה]. [וניתן לבאר החילוק דשם זה ענין של קטרוג של בלעם, ולא דמי למה שסידרו תפילה במקום קרבן].

וגם את חזרת הש"ץ, כתב המ"ב (סי' קכד ס"ק ז) שיש לסיים בתוך זמן זה [ראה בה"ל שם ס"ב ד"ה שיעבר זמן]. וכשחושש שהציבור יתפלל שמונה עשרה לאחר ארבע שעות, כתב המ"ב בסי' מו (ס"ק לב) שיתפלל ביחידות. וכן ע' במשנה ברורה (סי' רלג ס"ק יד) שלכתחילה צריך כל אדם לזהר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא, דהיינו לגמור תפילתו בעוד שלא נתכסה השמש מעינינו, ומוטב להתפלל בזמנה ביחידות מלהתפלל אחר כך בציבור [ע"ש שבדיעבד יכול להתפלל עד רבע שעה קודם צאת הכוכבים, ובבה"ל שם שלכתחילה להתפלל מנחה על תנאי]. [ודעת החזון איש (דינים והנהגות פ"ח אות ה) להחמיר אפילו בדיעבד, שלא להתפלל לאחר השקיעה, והוסיף שגם אם משער שלא יוכל לסיים את התפילה לפני השקיעה לא יתחיל להתפלל וכן כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' ה)].

שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס

להתחיל תפילה לפני סוף זמן תפילה ולסיימו

לאחר הזמן

כתב הערוך השולחן (סי' קי סע' ה) "וז"ל ודע שיש מי שאומר דכשהשעה עוברת יתפלל הבינונו [מג"א סק"א בשם כנה"ג] ומה נראה דס"ל דאם התחיל בתפלה קודם גמר הזמן של תפילה ונמשכה עד אחר הזמן לא מקרי שהתפלל בזמנו דהא ודאי כונתו שעתה עדיין לא עבר הזמן דאל"כ מאי נ"מ ולכן ס"ל שיתפלל הבינונו ויסיים בתוך הזמן אבל כל הי"ח ברכות יסיים אחר הזמן ולעני"ד נראה מתוסי' ברכות [ז'. בד"ה שאלמלי] דהולכין אחר ההתחלה ואם התחיל בזמן תפילה מקרי תפילה בזמנה אף על פי שמסיימה לאחר הזמן ע"ש".

וז"ל תוספות ברכות שם (וכן ע' הגמרא בסוגיין) "שאלמלי כעסתי לא נשתייר וכו' - ואם תאמר מה היה יכול לומר בשעת רגע. יש לומר כלם. אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כו'".

וכן ראה באשל אברהם ובשו"ת ארץ הצבי שאם התחיל לומר הברכה בזמן אז הכל הולך לאחר ההתחלה וסגי בכך.

מג"א כיון שהחזון איש סבר שהעיקר כהגר"א (נקיות וכבוד בתפילה עמ' רכח).

מאידך דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל (אשי ישראל פ"ח הערה מ) שאם רואה שיעבור זמן תפילה לדעת המג"א, עדיף להתפלל ביחידות מאשר להתפלל לאחר סוף זמן תפילה של המג"א עכ"ד².

[וכ"ש אם יעבור סוף זמן תפילה להגר"א].
[יש לציין שמנינים שאומרים ק"ש לפני זמן הגר"א, תמיד מתפללים שמונה עשרה לפני סוף זמן תפילה של המג"א, כל השאלה (לענין תפילה ביחידות וכדו') במנינים שצריכים לקרוא קריאת שמע לפני התפילה].

התפילה לצאת ידי שיטת המג"א) לכאורה אינו רשאי לפטור את עצמו מתפילה בציבור כדי לחשוש לסוף זמן תפילה של המג"א (שהוא דרבנן) [ועל כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי נאמר 'אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר' (משנה כלים פ"ז טז, ב"ב פט)]. והגרש"ז אויערבך זצ"ל לשיטתו שלענין ק"ש היה מזוהר הרבה לזהר בזמן ק"ש של המג"א כשיטת המג"א שהוא ספק דאורייתא (ע' הליכות שלמה פ"ז הערה 43 שזה כאתרוג הפסול לדעת המג"א).

וישכם אברהם בנבך

תפילה ביחידות לפני סוף זמן תפילה של המג"א

נחלקו הפוסקים בזה, וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' עא) שכיון ששיטת המג"א הוא בגדר 'חומרא'¹ עדיף להתפלל תפילה בציבור לאחר סוף זמן תפילה של המג"א מאשר להתפלל ביחידות לפני סוף זמן תפילה דהמג"א (אף לבן ספרד שנוהג תמיד כהמג"א ע"ש).

וכן דעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאין להתפלל ביחידות לפני זמן

¹ ודייק כן מדברי הבה"ל שכתב לכתחילה להחמיר לקרוא קריאת שמע לפני זמן מג"א בלי ברכות כיון שלדעת הבית יוסף והרמ"א מותר לכוון לצאת ידי קריאת שמע דקרבות, ומשמע בלא זה עדיף לנהוג כהגר"א שהוא עיקר הדין (לקרוא עם הברכות). וכן דייק מדברי המג"א סי' נח ס"ק א שכתב בק"ש לכו"ע להחמיר, ומשמע לענין סוף זמן תפילה אינה מוסכם להחמיר לכו"ע ע"ש.

² ויש כאלו שילמדו מזה קולא גדולה בתפילה בציבור, אך חשוב לציין שמי שרגיל לענין קריאת שמע דאורייתא להקל כשיטת הגר"א (ובמנינים של סוף זמן ק"ש של הגר"א אינו מקפיד לומר ק"ש לפני

קיום מצוות ברוב עם במקום מעלת זריזין

מקדימים למצוות

איתא בגמרא פסחים (דף ד) זריזין מקדימין למצוות, שנאמר וישכם אברהם בבוקר. ומנגד מצאנו עוד מעלה בקיום מצוות והוא מש"כ בגמ' בכמה מקומות (ברכות נג יומא דף ע ועוד) ברב עם הדרת מלך. ויש לעיין במקום שאי אפשר לקיים שני המעלות כאחד איזה מהם יש להעדיף.

דעת הבה"ל

כתב הבה"ל (ס' תכו סעיף ב), ודע דמדינא מותר לקדש אפילו ביחודי כמש"כ הפר"ח וכ"ש דלא בעי עשרה אלא דלכתחלה מצוה לעשותה ברוב עם כי ברוב עם הדרת מלך ולהכי אם יודע שיזדמן לו לברך בעשרה לאחר איזה ימים עד ליל עשירי צריך להמתין ויותר לא וכמו שכתב בהג"ה לענין מוצאי שבת כ"כ בספר אשל אברהם ולפי מה שהוכיח הח"א בכלל ס"ח דבשלושה נמי נקרא ברוב עם אין צריך בשביל עשרה להמתין עד ליל יו"ד ובפרט בחורף בימי העננים עכ"ד. ומדבריו לכאורה מבואר שמעלת ברוב עם עדיף ממעלת זריזין מקדימין למצוות.

דעת הגר"א ונשמת אדם

אכן בהמשך ההלכה כתב שם הבה"ל (שם ד"ה במוצאי שבת) דעת הבה"ח שלא להחמיץ המצוה עד מו"ש אלא אחר שעברו עליה שלשה ימים מהמולד מקדשין וכ"כ במעשה רב והביאו המ"ב שם, עוד כתב מ"ב שם שיש לברך מיד משום שיהוי מצוה לא משהינן (והוא ענין זריזין במצוות), וכן כתב הנשמת אדם.

תפילת מוסף בציבור משום ברוב עם

כמו"כ המשנה ברורה (ס' צ ס"ק כח) מביא שו"ת יד אליהו שמי שהולך בשבת ויו"ט בהשכמה להתפלל במנין עשרה כי רוב צבור מאחרים תפלתם ובאותו מנין מתפללים גם תפלת מוסף תיכף אחר תפלת שחרית ויש זמן אח"כ לילך לבהכ"נ יותר טוב לילך להתפלל מוסף עם הצבור בבהכ"נ דברוב עם הדרת מלך עכ"ד, הרי לכאורה מבואר שמעלת ברוב עם עדיף על מעלת זריזין מקדימין למצוות.

ראיה מגמרא ראש השנה להנ"ל: אכן הרבה אחרונים מביאים ראיה מגמ' ר"ה דף לב – שהלל אומרים ביחד עם שחרית משום זריזין מקדימין אע"פ שבמוסף יהא ברוב עם. וכמו"כ מבואר בגמ' בענין תקיעת שופר שלולא הטעם של אויבים היו תוקעין בשחרית משום זריזין.

וכ"כ החיי אדם (סימן סח סעי' ו) זריזין מקדימין למצוות, דבר שמצותו ביום, יקדים בבוקר לעשותו, כדכתיב [בראשית כ"ב ג'] וישכם אברהם בבוקר, וכן דבר שמצותו בלילה, יקדים בתחלת הלילה, ולכן ראוי להתפלל ערבית מיד ביציאת הכוכבים. ואפילו אם ימתין אזי יעשה ברב עם, מכל מקום מוטב להיות מן הזריזין ומקדימין (כדאיתא להדיא ברי"ה דף ל"ב ע"ב מ"ש הלל דבראשון כו'). כמו כן כתב הברכי יוסף ס' א שזריזין עדיף מרוב עם.

ישוּב הקושיא מקידוש לבנה: ומגמרא זו לכאורה קשה על מה שהבאנו לעיל בענין קידוש לבנה שיש להמתין עד מוצאי שבת משום מעלת רוב עם [לחלק מהפוסקים] אע"פ שמפסיד בזה מעלת זריזין.

ואולי אפשר לומר על פי התרומת הדשן שעיקר זמנה של קידוש לבנה הוא מוצאי שבת וזה מצוה מן המובחר לקבל פני השכינה בשעה שמתבשם. ולכן אינו נחשב כמפסיד מעלת זריזין שבחול עדיין לא הגיע זמנו לקדש הלבנה.

ישוּב הקושיא מתפילת מוסף: וכמו"כ קשה מגמרא ראש השנה הנ"ל על מה שהבאנו משו"ת יד אליהו לעיל שיש

להמתין מלהתפלל מוסף בשבת כדי להתפלל ברוב עם, והוא לכאורה נגד הגמרא הנ"ל, ובהשמטות שם איהו גופיה כתב לתרץ שהגמ' ראש השנה נאמר רק כשהמצוה השנייה שייך למצוה הראשונה, כמו הלל השייך לשחרית, ולכן מוטל עליו לגמור תפילתו עם הלל ולא להתמין לרוב עם, משא"כ מילה ומוסף שהם מצוות נפרדות, אין לו סיבה לגמור מצוותו מיד מטעם זריזין מקדימין כשמנגד יוכל לקיים המצוה אח"כ ברוב עם.

דעת המשנה ברורה

הרבה אחרונים נקטו כפשטות הגמרא שבכל אופן זריזין עדיף מרוב עם. ויש לעיין מה הטעם המשנה ברורה שפסק להמתין לתפילת מוסף כדברי היד אליהו נגד רוב האחרונים. וי"ל משום שיש מעלה להתפלל בבית הכנסת בציורף רב עם ודוקא באופן זה דוחה זריזין, וכן משמע שכל הסימן (שו"ע ס' צ) מיירי שבלאו הכי היה מתפלל בביתו בעשרה, בזה עדיף להתפלל ברוב עם, אך אם יש כבר מנין בעשרה, עדיף להתפלל במנין בזריזין.

האם יש להוציא כסף כדי להקדים מילה שלא

בזמנה ביום אחד

שאלה. מעשה בתינוק שביציאה מבית החולים אמרו הרופאים להוריו שהילד אינו כשיר עדיין לעבור ברית מילה, ובעוד שבוע ילכו לרופא ילדים מומחה, כדי שיחליט אם הילד כבר כשיר, לאחר שבוע התקשרו ההורים למרפאה, ואמרו להם שכעת אין רופא מומחה, ורק למחר יהיה רופא, הסתפקו ההורים האם עליהם לשלם ממון כדי ללכת כעת לרופא מומחה פרטי, שאולי יוכלו לעשות את הברית היום, ויש בזה הידור של זריזים מקדימים למצוות, וכעין שנאמר אצל אברהם וישכם אברהם בבוקר, או שמא כיון שכבר עבר יום השמיני, ימתינו עד למחרת? **כל יום עוברים בעשה:** כתב השו"ע (יו"ד סימן רסב סעיף ב) שקטן החולה ממתניין לו עד שיבריא, כדי למולו, ולאחר שיבריא, מלין אותו 'מיד'. וכתב הדרכי משה (סימן רסא סק"א) בשם הכלבו שאבי הבן או בית דין, כל יום שמעכבין המילה, עוברין בעשה. ולאור זאת, דן הגר"י זילברשטיין שליט"א לומר (חשוקיה חמד בסוגיין) שיש על האב להוציא מעות כדי שלא לעבור על עשה.

ודן בשאלה אחרת כדלהלן:

האם לבזבז חומש נכסיו כדי להזמין מוהל ליום

השמיני

שאלה. מעשה באדם הגר בארץ רחוקה, ואין שם מוהל למול את התינוק, ואם ימתין ליום התשיעי יגיע אליו בטיסה מוהל, כי אז יהיו עוד בריתות. מסתפק אבי הבן האם הוא חייב לבזבז חומש מנכסיו ולהזמין מטוס עם מוהל כדי שיקיים מצוות מילה ביום השמיני?

והשיב חמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל ואמר, אין זה ברור שצריך, כי עצם המילה תתקיים ביום התשיעי, אלא שיום השמיני יתבטל, ולא מוכרח שעל כך חייב אדם לבזבז חומש מנכסיו.

והביא ראיה לדברי חמיו מדברי תרומת הדשן (הו"ד בבאר היטב או"ח סימן תרפז סק"ב) הסובר שאם יש ברית מילה ביום הפורים, ואין אפשרות גם לקרא את המגילה וגם למול, יקראו את המגילה והמילה תדחה ליום התשיעי. הרי שדוחים מצוה זו של מילה בשמיני, כדי לקרוא מגילה, למרות שהיא מצוה דרבנן. ואמנם יש בה פרסום הנס, אבל אין לה את החומר של מצוה דאורייתא. ואולי יש לדחות הראיה לסוברים שחייבים לבזבז כל נכסיו ולמכור כסותו כדי לקנות שמן לחנוכה, בגלל שיש בזה משום פרסומי ניסא, אולי כך גם בפורים שחייבים לבזבז יותר מחומש כדי לקנות מגילה, וא"כ אולי מצוה זו חמורה יותר ממילה, וצ"ע. עכ"פ יש פוסקים הסוברים שאין חייבים לבזבז יותר מחומש עבור שמן לחנוכה, ולדבריהם תשוב ראיתנו למקומה.

ויעוין עוד בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן ח) שכתב שאף שעל

הצלת אבר אין מחללין שבת, וכן אין מחללין שבת על הפסד ממון, מ"מ אם יזדמן מילה של יום השמיני אף על גב שהיא מצוה גדולה מאד שדוחה שבת, ויזדמן לו גם להציל ישראל מסכנת אבר, או מהפסד גדול של ממון, אם אי אפשר שיעשה ע"י אחרים, מוטב להציל אף על פי שידחה את המצוה של מילה בזמנה, אף על גב דבזה שבוחר בהצלת ממון נראה לכאורה כזלזול במצוה של מילה

דף קו

בזמנה, עיין שם. וא"כ כ"ש בענינו שכבר עבר יום השמיני שאין צריך לבזבז חומש נכסיו עבור המצוה הזאת, אך אם זה קצת ממון, יתכן שעליו להוציא, כיון שזה זלזול במצוה, אם לא יוציאנו עכ"ד החשוקי חמד (שם).

להלן תשובות מהגרי"י זילברשטיין שליט"א בנושא מצות תוכחה והמסתעף

איוב ששתק נידון ביסורין

שומע מאדם דברי כפירה, האם יברח ממנו, או

שימחה בו

שאלה. יהודי תלמיד חכם עמד בתור לדואר, לידו עמד אדם הרחוק מתורה ומצות, כשראה את התלמיד חכם, התחיל רגש הקנאה לגאות בו, וכדי להשתיק את מצפונו, פער את פיו, והתחיל לדבר דברי כפירה. ויש לשאול מה יעשה התלמיד חכם, האם ימחה בו למרות שהוא יודע שזה לא יעזור, ואדרבה זה יגביר את תאוותו לדבר עוד ועוד, או ימשיך לעמוד שם, ויכניס את ידיו לאזניו כדי לא לשמוע, או שמא יברח משם, למרות שיפסיד את תורו?

השיב הגרי"י זילברשטיין שליט"א נאמר בסנהדרין דף קו ע"א שלשה היו באותה עצה, אלו הן: בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, ויתרו שברח זכו בני בניו לישיב בלשכת הגזית. והנה בגמרא בסוטה (דף יא ע"א) אמרינן שנענשו במדה כנגד מדה. ולכאורה יש להבין מה המדה כנגד מדה, שלכן איוב נדון ביסורים; והשיב על כך הגרי"י מבריסק זצ"ל דהנה טעמו של איוב ששתק, היה בגלל שחשב שגם אם ימחה, לא יועיל לו, כי דבריו לא יתקבלו, ועל כן נענש ביסורים, כי מי שיש לו יסורים צועק, אעפ"י שיודע שהצעקה לא תועיל לו, מכל מקום כשכואב צועקים, וגם במצרים אם היה כואב לו, היה עליו לצעוק, אף על פי שלא יועיל, ואם לא צעק שמע מינה שהגזירה לא כאבה לו.

גם בענינו אף שאינו חייב למחות בעוברי עבירה להכעיס, כמבואר **בביאור הלכה** (סימן תרח ד"ה אבל), מ"מ כששומע דברי כפירה, צריך לכאוב לו הדבר, וכשכואב צועקים. אך נראה שאינו חייב למחות ממש, אלא די שיברח משם, או שישים את ידיו באזניו שגם זה מחאה, וראיה שהרי יתרו לא מחה ורק ברח משם וגם זה נחשב מחאה. ואם יברח משם ויפסיד את תורו, יזכה לדברים גדולים עבור זה, כמו שהסביר מו"ח מרן הגרי"י אלישיב שליט"א (הערות על סוטה שם) שלכן זכה יתרו שבניו ישבו בלשכת הגזית, שכיון שברח והפסיד את משרתו בין יועצי פרעה, זכה ובניו זכו למשרה בלשכת הגזית.

ויעוין **בחשוקי חמד** בבא קמא (דף קיג ע"ב) במעשה שקבוצה של תלמידים התחזקו בתורה ובמצות, ורצו לעבור ללמוד בישיבה, וההורים הסכימו בתנאי שקודם ישלימו את לימודם בבית הספר. התלמידים הסכימו, אך הם שואלים איך עליהם להתנהג כשהמורה יגיד דברי כפירה, האם עליהם למחות, ולקיים את הנאמר בתורה (ויקרא יט יז) 'הוכיח ונכיח את עמיתך', אך זהו הם יעוררו סערה, ועלול לפגום בהסכם שלהם עם ההורים, ולא יוכלו בסופו של דבר להגיע לישיבה. או שמא ישתקו, אך נוסף על ביטול מצות מחאה, יהיה בזה גם משום חילול ה', שיגאח כאילו הם מסכימים לדבריו?

והשיב חמוי הגרי"י ש **אלישיב זצ"ל** שיש לברוח ממקום כזה ששומעים בו דברי כפירה. ואם ישימו פקקים באזנים ולא ישמעו, אין חייבים למחות. ואין הדבר דומה לאיוב שהיה שר גדול ויועץ המלך, שדבריו היו עושים רושם, הגם שפרעה לא יקבלם, אבל תלמיד זה דברי מחאתו לא יעשו כל רושם. 'וחכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו', כמבואר במסכת סוטה (דף מט ע"ב) וירויה במחאתו רק דבר אחד שירקו אותו מבית הספר, ולא יוכל להמשיך בישיבה, ולכן אמר הגרי"י ש **אלישיב זצ"ל** שראוי בכה"ג לשתוק.

והוסיף על דברי חמוי מדברי החזו"א (שביעית סימן יב סק"ט)

שבמקום שיכול לבא לידי שנהא ומריבה עם עמי הארץ, שזה גם כן איסור, ולפעמים האיסור הזה חמור יותר מהאיסור שאנו באים להציל ממנו, ומותר גם לתת להם ספק איסור. והגרי"י קניבסקי זצ"ל הוסיף לבאר דברי הגרי"י ש **אלישיב זצ"ל** עפ"י דברי המדרש שכתב: אין להחריב עבודה זרה, כשעקב כך יבנו במקומו כמה עבודות זרות. כך גם בענינו המורה יוסיף עוד ועוד וכו' ולכן המשכיל בעת ההיא ידום.

אלהיהם של אלו שונא זימה הוא

אם הרב יעזוב את החתונה, יוסרו המחיצות, האם

ישאר ויבטל את שיעורו הקבוע

שאלה. רב מכובד שהזמינו אותו לסדר קידושין, לאחר הסידור קידושין, ביקשו ממנו המחוננים, שישאר לטעום דבר מה, ולזכותם בברכותיו, כשהרב ביקש לעזוב את החתונה, נגש אליו אחד מן המשתתפים, ולחש לו החתונה הזאת אמורה להיות מעורבת, אך לכבוד הרב הכניסו מחיצות, אך מיד לאחר שהרב ילך, יוסרו המחיצות.

מסתפק הרב האם יעזוב את החתונה וילך למסור את שיעורו הקבוע בפני משתתפים, או שמא עדיף להשאר בחתונה, כדי למנוע את המשתתפים מאיסור חמור?

תשובה. השיב הגרי"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד בסוגיין) נראה שיבטל את השיעור, וישאר שם כדי למנוע את האיסור, וזאת למדנו מאביי, דאיתא בחולין (דף קלג ע"א) שאביי היה כהן וכיון ששמע את הבריייתא הצנועים מושכין את ידיהם והגרגרנים חולקים, לא לקח מתנות כהונה, חוץ מערב יום כיפור, כדי לאחזוקי נפשי בכהני, ופריך, למה לו לקחת מתנות כהונה, שישא כפיו, ומשני, אנסייה ליה עידיניה. ופירש"י עתים שקבע לתלמידיו היו טורדים אותו מלישא את כפיו, שהיה עוסק לתלמידיו בעת שהצבור נאספים לבית הכנסת.

והנה נאמר במסכת סוכה (דף נב ע"א) אביי שמעיה לההוא גברא דקאמר לההיא אתתא, נקדים (נשכים בהשכמה קודם היום, רש"י) וניזיל באורחא, אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא, אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא, כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא, וצוותין בסימא, יעו"ש.

והנה אביי שהיה מלמד לתלמידיו בבוקר בשעה שהציבור מתפללים, ולכן לא היה יכול לישא כפיו, אף על פי כן השכים בבוקר והלך שלוש פרסאות כדי למנוע איסור, ואם אדם הולך מיל בשמונה עשרה דקות, הרי כאן הלך אביי שנים עשר מיל, שהם כשלש שעות וחצי, [והיה גם צריך לחזור את הדרך הזאת] ומסתמא ביטל את שיעורו הקבוע הנאמר בזמן שהציבור היו מתפללין שחרית. ומוכח שיש לרב להשאיר בחתונה כדי להצילם מאיסור, אף על פי שעל ידי זה יבטל השיעור.

ואף שיש לדחות, שיתכן שאביי הלך למנוע איסור מאנשים שיש לו לגביהם מצות תוכחה, אבל בענינו אולי אין לו לרב ערבות כלפיהם, כמבואר **בביאור הלכה** (סימן תרח ד"ה אבל) דמסתברא דמה שפסק הרמ"א בדבר המפורש בתורה חייב למחות, דוקא שהוא באקראי אבל אלו הפורקי עול לגמרי, כגון מחלל שבת בפרהסיא או אוכל נבילות להכעיס כבר יצא מכלל עמיתך ואינו מחוייב להוכיחו, עכ"ל. מ"מ יש לומר שגם לאנשים כאלו יבטל את השיעור כיון דאנשים אלו אינם פורקי עול גמורים, וכמו שמבואר במסכת עירובין (דף סט ע"ב) ההוא דנפק בחומרתא דמדושה [יצא לרשות הרבים עם קשר של בושם, וחייב עליו חטאת משום שנחשב למשאוי ואינו תכשיט], כיון דחזייה לרבי יהודה נשיאה, כסייה. אמר [רבי יהודה], כגון זה [שמחלל שבת בצנעא, רש"י], מבטל רשות. דהיינו, כיון שהתבייש האיש שרבי יהודה נשיאה יראהו מחלל שבת והתכסה מפניו, הוא אינו נידון

כמחלל שבת בפרהסיה, והרי גם בנידון דנן מתביישים האנשים מן הרב. ואם יתעכב ויקרבו, מסתבר שגם אביי וגם רבא ישפיעו

עליו שפע של תורה, כי הוא מתבטל מתורתו בגלל תועלת ע' **חשוקי חמד** (שם).

דף קז

אבל המלבין פני חבירו ברבים

להעיר לשליח ציבור

לפעמים יש מקום לעורר לש"ץ שממהר בתפילתו ונשמע "כמשא שמבקש לפטר ממנה" אך מאידך הרבה פעמים להעיר לשליח ציבור שעושה שלא כהוגן יכול לגרום הלבנת פנים או שאר נזק גדול³, ולכן צריך לשקול היטב היטב האם ומתי להעיר ויש להתייעץ עם חכם.

זהירות לפרסם הזכרת 'ותן ברכה' במוצאי יו"ט ראשון

למנוע חשש כמה מאות ברכות לבטלה

ומעשה שהיה

ע' במשנה ברורה סי' תפח סי"ק יב (ע"ע בה"ל סי' קיז סי"ג) בענין שלא מזכירין שוב טל ומטר וז"ל "והנה אף שהסכימו הפוסקים שאין נכון שיכריזו השמש ד"ז בציבור ששוב לא יזכירו גשם ומטר שנראה כאלו ממאנים על הגשמים וע"ד שאמרו אין מתפללין על רוב גשמים מ"מ נכון מאד שהשמש יזכיר בחשאי לרוב העולם קודם תפילת מעריב של לילה ראשונה של חול המועד שיאמרו ותן ברכה וכו' כי האנשים פשוטין רובן נכשלים בלילה ראשונה וכן למחר בתפילת שחרית עד שישמעו מן הש"ץ שפסק ויש בזה חשש כמה מאות ברכות לבטלה". וכתב בשער הציון שם "או יכתוב מקודם על הנייר שמליל א' חול המועד ואילך יאמרו ותן ברכה וידביקנו בכותל, והגם שידעתי שימצאו מפקפקין גם על זה, אפ"ה נ"ל שזה עדיף משיביאו כמה עשרות אנשים [ולפעמים כמה מאות] לידי ברכות לבטלה" עכ"ד⁴. מסופר על אחד שהכריז 'ותן ברכה' לפני שמו"ע, ולאחר מעריב אחד התחיל לצעוק ברבים 'עושים פה נגד המשנה ברורה!', ות"ח אחד קרא על זה 'יש שעושים נגד המשנה ברורה ויש להם חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.....

לע"נ זקנתי האשה הצדקנית מרת פרומה יארע ע"ה

ניתן לקבל הגיליון במייל g089285647@gmail.com לתרומות, הערות והארות 0533163916

³ יש הרבה שכדי להיות ש"ץ צריכים הרבה מאד כוחות הנפש, וכל הערה אפילו קטנה יכול לאבד לגמרי את הרצון בעתיד להיות כש"ץ.
⁴ ע' בהמג"א והלבוש דמשמע שעיקר הקפידא היא להכריז "אין לומר גשם" דאז הוה חשש ממאנים על הגשמים. והיה מקום לחלק שלהכריז "ותן ברכה" מותר, כמו שמותר להכריז "מוריד הטל". אך ע' בדברי השער הציון שמשמע שלהכריז 'ותן ברכה' יש קפידא, רק נכון מאד להזכיר בחשאי או לכתוב פתק 'ותן ברכה'.